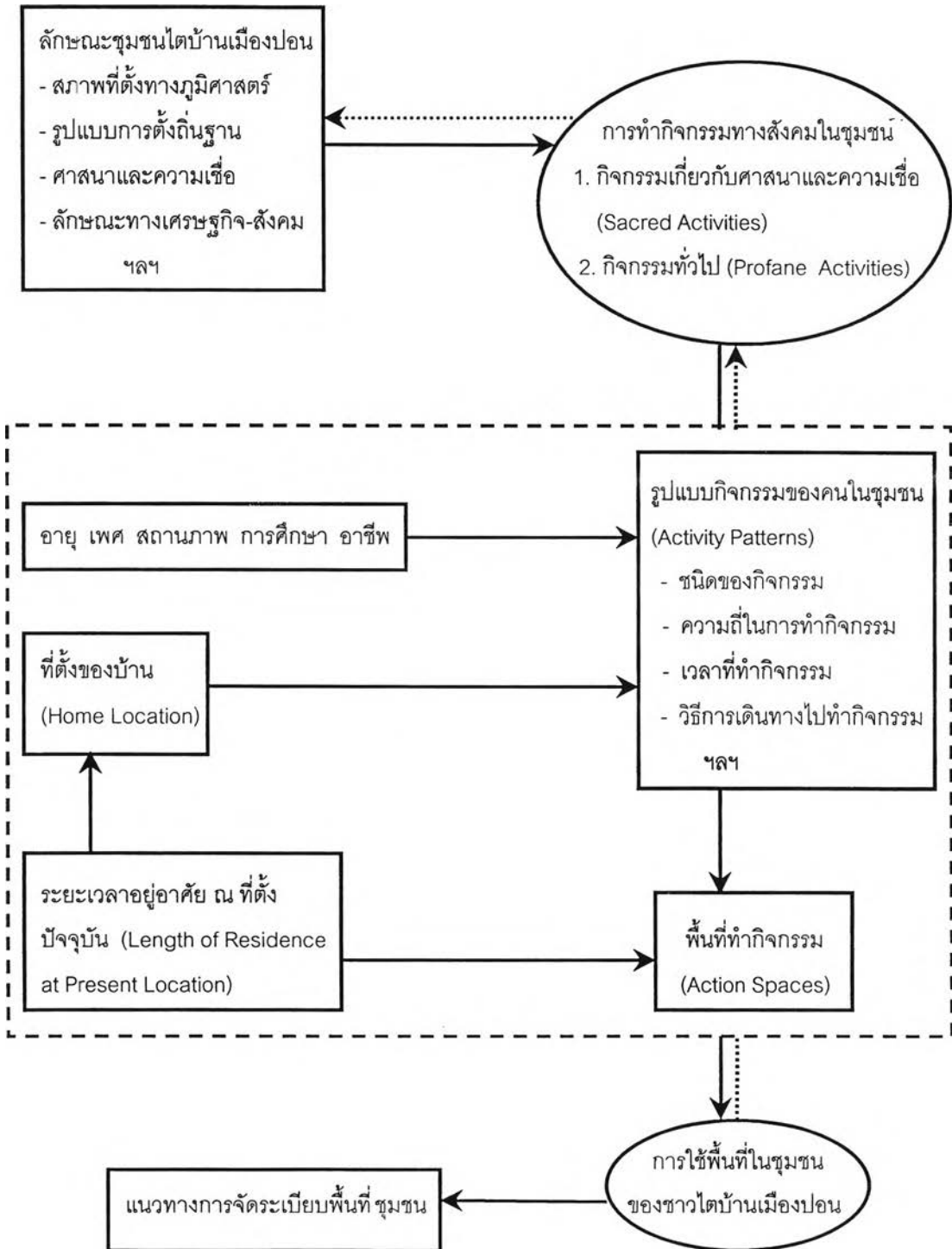

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 กรอบการวิจัย (Research Framework) และขั้นตอนการวิจัย

แผนภูมิที่ 3.1 กรอบการวิจัย (Research Framework)

จากกรอบแนวความคิดและการทบทวนวรรณกรรมในบทที่ผ่านมา สามารถกำหนดกรอบการวิจัยและขั้นตอนการวิจัยเป็น 3 ส่วนหลัก (แผนภูมิที่ 3.1) โดยจะเน้นประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างการทำกิจกรรมทางสังคมและการใช้พื้นที่ในชุมชนของชาวไต่บ้านเมืองปอน เริ่มจาก

1. ศึกษาลักษณะทั่วไปของชุมชน เช่น สภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน ศาสนาและความเชื่อ ลักษณะทางเศรษฐกิจ-สังคม ฯลฯ เพื่อหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการทำกิจกรรมทางสังคมของคนในชุมชน

2. หาความสัมพันธ์ระหว่างการทำกิจกรรมทางสังคมและการใช้พื้นที่ในชุมชน โดย

2.1 แบ่งประเภทของกิจกรรมทางสังคมที่จะศึกษาออกเป็น 2 ประเภท คือ

1.) กิจกรรมด้านศาสนาและความเชื่อ (Sacred Activities) หมายถึง การทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับหลักศาสนาและความเชื่อที่คนไต่ในชุมชนเคารพศรัทธาและยึดปฏิบัติ นำไปสู่การใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในชุมชน

2.) กิจกรรมทั่วไป (Profane Activities) เป็นกิจกรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับหลักศาสนาและความเชื่อของคนไต่ในชุมชน นำไปสู่การใช้พื้นที่ทั่วไป

2.2 ศึกษาารูปแบบกิจกรรมทางสังคมในชุมชนทั้ง 2 ประเภทจากกลุ่มตัวอย่าง โดยดูว่าอายุ เพศ สถานภาพ การศึกษา อาชีพ ที่ตั้งของบ้าน และระยะเวลาอยู่อาศัย ณ ที่ตั้งปัจจุบันมีผลต่อการทำกิจกรรม และพื้นที่ทำกิจกรรมอย่างไร

2.3 สรุปความสัมพันธ์ระหว่างการทำกิจกรรมทางสังคมและการใช้พื้นที่ในชุมชน

3. เสนอแนวทางการจัดระเบียบพื้นที่ชุมชนให้เกิดความสอดคล้องกับลักษณะของชุมชน รายละเอียดของการศึกษา เป็นดังนี้

3.1.1 ลักษณะทั่วไปของชุมชน

ศึกษาและสรุปข้อมูลของชุมชนในด้านต่างๆ คือ

1. ประวัติและวิวัฒนาการชุมชน

2. ลักษณะที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน ลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนไต่

วิธีการศึกษา คือ

1. ค้นคว้าจากเอกสาร งานวิจัย รูปถ่ายทางอากาศ แผนที่ที่เกี่ยวข้อง

2. สัมภาษณ์ Key Informants ในชุมชน ได้แก่ เจ้าอาวาสวัด ผู้ใหญ่บ้าน มัคคทายกวัด ผู้ดูแลศาลเจ้าเมือง ผู้ดูแลศาลเจ้าบ้าน สล่าสอ (ผู้ประกาศข่าวของหมู่บ้าน) ผู้อาวุโสของหมู่บ้าน เป็นต้น

3. สังเกตการณ์วิถีชีวิตชุมชน รวมถึงงานประเพณี โดยเลือกช่วงเทศกาลออกพรรษาเป็นช่วงที่เข้าไปสังเกตการณ์ เนื่องจากเป็นช่วงเทศกาลสำคัญของชาวไต จึงมีงานประเพณีมากมาย เช่น แห่จองพารา งานกัณฑ์ตอ (ขอขมา) พระสงฆ์ กัณฑ์ตอ (ขอขมา) เจ้าเมือง งานแฮนชอมโกจา เป็นต้น

3.1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างการทำกิจกรรมทางสังคมและการใช้พื้นที่ในชุมชน

ศึกษาและหาข้อมูลโดยแบ่งเนื้อหาในการศึกษาเป็น 2 ส่วน คือ

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม แบ่งเป็น
 - 1.1 รายละเอียดของครัวเรือนของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ตำแหน่งที่ตั้งของบ้าน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ระยะเวลาที่อยู่อาศัย รายได้ของครัวเรือนต่อปี และการเป็นเจ้าของยานพาหนะ (Car Ownership)
 - 1.2 รายละเอียดด้านอายุ เพศ สถานภาพ การศึกษา อาชีพ ของผู้ตอบแบบสอบถาม
2. ข้อมูลเกี่ยวกับการทำกิจกรรมและการใช้พื้นที่ทำกิจกรรม (Action Space) โดย
 - 2.1 แบ่งประเภทของตัวอย่างกิจกรรมที่จะศึกษาเป็น 2 ประเภท* คือ
 - 1.) กิจกรรมที่เกี่ยวกับศาสนาและความเชื่อ (Sacred Activities) แบ่งเป็น 17 กิจกรรม ได้แก่ การไหว้พระ กราบไหว้บรรพบุรุษ วางกระทงบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในบ้าน ถวายภัตตาหาร ฟังธรรม นอนวัด ร่วมทำบุญ (งานปอย) วางกระทงบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในวัด กัณฑ์ตอเจ้าเมือง วางกระทงบูชาเจ้าเมือง บนบาน/ขอพรเจ้าเมือง กัณฑ์ตอเจ้าบ้าน วางกระทงบูชาเจ้าบ้าน บนบาน/ขอพรเจ้าบ้าน ทำบุญหมู่บ้าน (วานปะลึก) วางกระทงบูชาเสาใจบ้าน บนบาน/ขอ

* ประยุกต์จากแนวความคิดเรื่องวัฒนธรรมในสังคมไทยที่แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. วัฒนธรรมที่มีเป็นนามธรรมจับต้องไม่ได้ ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม วิถีชีวิต และความเชื่อ
2. วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ แหล่งโบราณคดียุคต่างๆ สถาปัตยกรรม และประติมากรรม

ซึ่งวิถีชีวิตถือเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทั้ง 2 ประเภทที่ยังแบ่งย่อยออกเป็น

- 1.) วิถีชีวิตที่เกี่ยวกับศาสนาและความเชื่อ (Sacred) และ 2.) วิถีชีวิตทั่วไป (Profane) (อมรา พงศาพิชญ์,

วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541)).

พรเสใจบ้าน

- 2.) กิจกรรมทั่วไป (Profane Activities) ที่ไม่เกี่ยวกับศาสนาและความเชื่อ มีทั้งสิ้น 16 กิจกรรม ได้แก่ การพูดคุยกับคนในครอบครัว อ่านหนังสือ ดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุ โทรศัพท์ พูดคุยกับคนใกล้ชิด การทำงานบ้าน ทำงาน เรียนหนังสือ ชื่อของในหมู่บ้าน ชื่อของในอำเภอ ชื่อของในจังหวัด การช่วยงานส่วนรวมของหมู่บ้าน หามขอ ไปธนาคาร และเติมน้ำมัน

2.2 รายละเอียดของแต่ละกิจกรรมทางสังคมที่ต้องศึกษา แบ่งเป็น

- 1.) ความถี่ของการทำกิจกรรม (Frequency) ให้ผู้ตอบแบบสอบถามประเมินว่าเข้าร่วมทำกิจกรรมทางสังคมในระดับ มาก ปานกลาง น้อย น้อยมาก หรือไม่เคยเลย
- 2.) ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม (Duration) ให้ผู้ตอบแบบสอบถามตอบว่า ทำกิจกรรมในช่วงเวลาใด แบ่งเป็นช่วงเวลา เช้า (03.00-07.59 น.), สาย (08.00-12.59 น.), บ่าย (13.00-15.59 น.), เย็น (16.00-19.59 น.), ค่ำ (20.00 น. เป็นต้นไป), และอื่นๆ คือ การทำกิจกรรมมากกว่า 1 ช่วงเวลาที่กำหนด หรือทำกิจกรรมไม่เป็นเวลา
- 3.) วิธีการเดินทางไปถึงสถานที่ทำกิจกรรม (Mode of Transportation) ให้ผู้ตอบแบบสอบถามตอบว่า เดินทางไปทำกิจกรรมอย่างไร แบ่งเป็นการเดินเท้า รถจักรยาน รถจักรยานยนต์ รถโดยสาร และอื่นๆ
- 4.) เวลาที่ใช้ไปในการเดินทางเพื่อทำกิจกรรมโดยประมาณ (นาที)
- 5.) สถานที่ทำกิจกรรม

2.3 หาความสัมพันธ์ระหว่างการทำกิจกรรมทางสังคมและการใช้พื้นที่ด้วยวิธีการทางสถิติและแปลผลข้อมูล ซึ่งค่าทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่

- 1.) การแจกแจงความถี่จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ทำกิจกรรม
- 2.) ค่าฐานนิยม
- 3.) ค่าเฉลี่ย

3.1.3 แนวทางการจัดระเบียบพื้นที่

เมื่อสรุปความสัมพันธ์ระหว่างการทำกิจกรรมทางสังคมและการใช้พื้นที่ในชุมชนแล้ว จะนำความสัมพันธ์ดังกล่าวมาหาแนวทางจัดระเบียบพื้นที่ชุมชน โดยให้มีความสอดคล้องกับความ

สัมพันธ์และลักษณะของชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนที่มีความเป็นเอกลักษณ์
ขณะเดียวกันก็ให้เกิดการพัฒนาที่ถูกต้องเหมาะสมควบคู่กัน

ตารางที่ 3.1 สรุปแนวทางการศึกษา

ประเภทของกิจกรรม	รายละเอียดข้อมูล	ค่าสถิติและเทคนิคที่ใช้ วิเคราะห์ข้อมูล	ผลที่ได้
1. กิจกรรมเกี่ยวกับ ศาสนาและความ เชื่อ (Sacred Activities)	1. ความถี่ในการทำ กรรม (Frequency) 2. ช่วงเวลาที่ทำ กรรม (Duration)	1. การแจกแจงความถี่ เป็นจำนวนและร้อยละ 2. ค่าฐานนิยม	1. รูปแบบของกิจ กรรมทางสังคม (Activity Patterns) ที่เกิด ในชุมชน
2. กิจกรรมทั่วไป (Profane Activities)	3. วิธีการเดินทางไป ถึงสถานที่ทำ กรรม (Mode of Transportation) 4. เวลาที่ใช้ไปในการ เดินทางเพื่อทำ กรรม (นาที) 5. สถานที่ทำ กิจกรรม	3. ค่าเฉลี่ย 4. แผนที่ 5. รูปถ่าย 6. ตารางแสดงข้อมูล	2. การใช้พื้นที่ใน ชุมชน 3. ความสัมพันธ์ ระหว่างการทำ กรรมทางสังคม และการใช้พื้นที่ ในชุมชน 4. แนวทางการจัด ระเบียบพื้นที่

3.2 ขนาดประชากรและการสุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 3.2 จำนวนประชากรและจำนวนครัวเรือนในพื้นที่ศึกษา พ.ศ.2542²

	ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวม (คน)	ครัวเรือน (คน)
หมู่ 1	483	450	933	286
หมู่ 2	439	406	845	233
รวม	933	856	1,778	519

² องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองปอน, ข้อมูลองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองปอน ปี 2542 (ม.ป.ท., ม.ป.ป.).

จากข้อมูลประชากรในปี พ.ศ.2542 สามารถหาประชากรที่จะสุ่มตัวอย่างได้

จากสูตร³

$$n = (NZ^2/4) / NE^2 + (Z^2/4)$$

โดย n คือ ขนาดตัวอย่าง

N คือ ขนาดประชากร

Z คือ ค่าปกติมาตรฐานที่ได้จากตารางการแจกแจงแบบปกติมาตรฐาน ขึ้นอยู่กับระดับความเชื่อมั่นที่กำหนด

(กำหนดให้ระดับความเชื่อมั่น = 95% หรือ ค่าปกติมาตรฐาน = 1.96)

E คือ ความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่า

(กำหนดให้ความคลาดเคลื่อน = 10% หรือ 0.1)

ได้ขนาดตัวอย่าง

$$\begin{aligned} n &= (1,778(1.96)^2 / 4) / ((1,778(0.1)^2) + (1.96)^2/4) \\ &= 91 \text{ คน} \end{aligned}$$

ตารางที่ 3.3 ขนาดตัวอย่าง (ตัวเลขในวงเล็บคือขนาดตัวอย่างที่ได้จากการเก็บข้อมูลจริง)

	คน	ครัวเรือน
หมู่ 1	48(52)	14(16)
หมู่ 2	43(48)	13(12)
รวม	91(100)	27(28)

เนื่องจากชุมชนตำบลบ้านเมืองปอนถูกแบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 หมู่ตามการปกครอง การเก็บข้อมูลจึงเป็นการแจกแบบสอบถามทั้งหมู่ 1 และหมู่ 2 โดยมีวิธีการคือ

1. สุ่มตัวอย่างเป็นหน่วยครัวเรือน แบบกระจายทั่วพื้นที่โดยบังเอิญ (Accidental Sampling) ตามอัตราส่วนของจำนวนประชากรในบ้านหมู่ที่ 1 และ 2 มีครัวเรือนที่ทำแบบสอบถามทั้งสิ้น 28 ครัวเรือน (100 คน)

2. สอบถามสมาชิกทุกคนที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนทั้งชายและหญิงที่มีอายุตั้งแต่ 8 ปีขึ้นไป

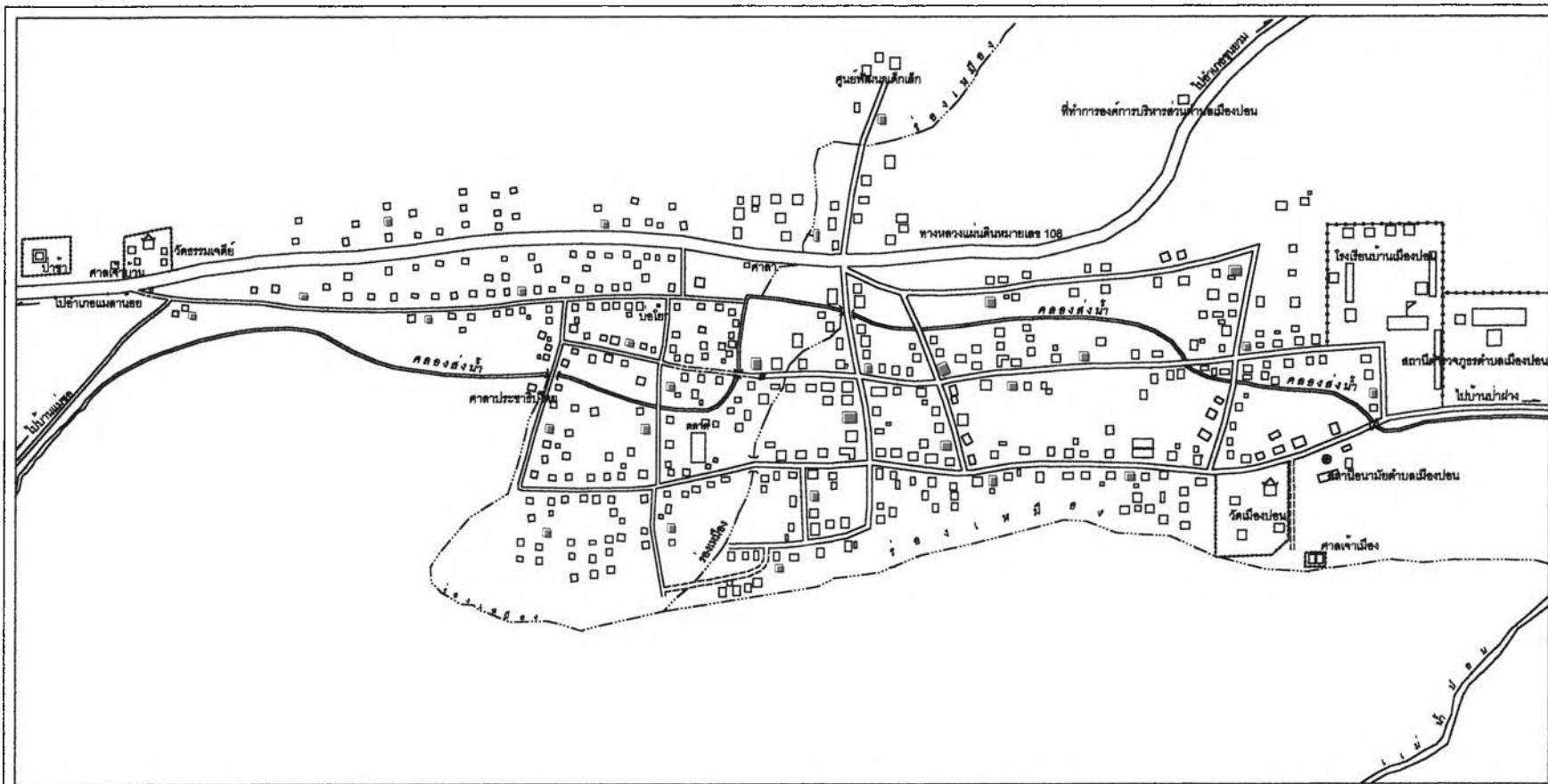
³ กัลยา วานิชย์บัญชา, การใช้ SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล เวอร์ชัน 7-10. พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัด ซี เค แอนด์ เอส โฟโต้สตูดิโอ, 2543), หน้า 26.

ไป เนื่องจากเป็นวัยที่เริ่มไปเรียนหนังสือ กิจกรรมและการใช้พื้นที่จึงไม่จำกัดเฉพาะแต่ในบริเวณบ้านอีกต่อไป

3. จากการสังเกตการณ์ประกอบการสัมภาษณ์พบว่า ส่วนใหญ่แต่ละครัวเรือนจะเป็นครอบครัวขยาย มีคนอย่างน้อย 3 รุ่นอาศัยอยู่ในบ้านเดียวกัน ดังนั้นจึงแบ่งกลุ่มประชากรตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่มเพื่อความสะดวกในการเปรียบเทียบให้เห็นรูปแบบการทำกิจกรรมทางสังคมและการใช้พื้นที่ในชุมชนของสมาชิกในครัวเรือนแต่ละคน ได้แก่

- 3.1 กลุ่มเด็กและวัยรุ่น (Third Generation) ได้แก่ คนรุ่นลูก หลานในครัวเรือน หรือผู้ที่มีอายุ 8-20 ปี
- 3.2 กลุ่มผู้ใหญ่ (Second Generation) ได้แก่ คนรุ่นพ่อ แม่ ลุง ป้า น้า อา ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือน หรือผู้ที่มีอายุ 21-50 ปี
- 3.3 กลุ่มผู้อาวุโส (First Generation) ได้แก่ คนรุ่นปู่ ย่า ตา ยาย ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือน หรือผู้ที่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป

นอกจากนี้ยังใช้ลักษณะประชากรด้านเพศ สถานภาพ การศึกษา และอาชีพ มาประกอบการวิเคราะห์กับลักษณะด้านอายุด้วย

สัญลักษณ์

 ครัวเรือนที่ถูกคุ้มครองตัวอย่าง

ที่มา : จากการสุ่มตัวอย่าง

100 0 100 เมตร

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 3.1 ครัวเรือนที่ถูกคุ้มครองตัวอย่าง

ความสัมพันธ์ระหว่างการทำกิจกรรมทางสังคมและ
การใช้พื้นที่ในชุมชนของชาวไต่บ้านเมืองปอน จ.แม่ฮ่องสอน

นางสาวศศิญา รัตเนืองศรี
รหัส 417 41114 25